

Fecr Yayınları: 514

MODERN DÖNEM İMAM ŞÂFİİ ALGISI

Dr. Rifat YILDIZ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör

Dr. Sadrettin BUĞDA

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt

VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1

Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71

Sertifika No: 47479

1. Baskı: Mart 2022

ISBN: 978-625-8005-58-5

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mahallesi Boyacılar Sokak No: 14/1

Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60

Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

MODERN DÖNEM İMAM ŞÂFİÎ ALGISI

Dr. Rifat YILDIZ

Ankara 2022

Dr. Rifat YILDIZ

1967 Yılında Diyarbakır'ın Bismil ilçesinde dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini Bismil'de yaptı. Lisans eğitimini Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 1993-1998 yılları arasında aldı. Yüksek lisansını Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tefsir Ana Bilim Dalında yaptı. Doktorasını Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde İslam Hukuku Anabilim Dalında 2015 senesinde tamamladı. 2004-2018 yılları arası Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli kademelerde öğretmen olarak görev yaptı. 2018 yılında Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalına Öğretim Üyesi olarak atandı. Halen bu görevine devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ -----	9
KISALTMALAR -----	11
GİRİŞ -----	13
A. İmam Şâfiî'nin Hayatı -----	16
B. İmam Şâfiî ve Düşüncesi Hakkında Yapılan Çalışmalar -----	20

BİRİNCİ BÖLÜM

İMAM ŞÂFİÎ'NİN DELİL (SÜNNET BAĞLAMINDA) ANLAYIŞINA YÖNELİK ELEŞTİRİLER VE ANALİZİ ---	25
1.1. İmam Şâfiî'ye Göre Nassların Bağlayıcılığı -----	25
1.1.1. İmam Şâfiî'ye Göre Nassların Bağlayıcılığının Gerekçeleri- 26	
1.1.2. Nassların Bağlayıcılığıyla İlgili Görüşünden Ötürü İmam Şâfiî'ye Yöneltilen Eleştiriler -----	28
1.1.3. Nassların Bağlayıcılığıyla İlgili İmam Şâfiî'ye Yöneltilen Eleştirilerin Analizi -----	32
1.2. Sünnet-Vahiy İlişkisi -----	40
1.2.1. Sünnet'in Tanımı -----	40
1.2.2. Sünnet'in Mahiyeti -----	44
1.2.3. Vahiy -----	44
1.2.4. Vahyin Türleri -----	46
1.2.5. Sünnet'in Tümünün Vahye Dayandığı Görüşü -----	52
1.2.6. Sünnet'in Bir Kısımının Vahye Dayalı Olduğu Görüşü ---	55
1.2.7. Sünnet'in Tümünün Hz. Peygamber'in İctihadına Dayandığı Görüşü -----	56
1.2.8. İmam Şâfiî'ye Göre Sünnet'in Mahiyeti ve Sünnet-Vahiy İlişkisi -----	58
1.2.9. Sünnet-Vahiy İlişkisi Hususunda İmam Şâfiî'ye Yöneltilen Eleştiriler -----	67

1.2.10. Sünnet'in Mahiyeti ve Sünnet Vahiy İlişkisi Konusunda İmam Şâfi'ye Yöneltilen Eleştirilerin Analizi -----	72
1.3. İmam Şâfi'ye Göre Sünnet-Hikmet İlişkisi -----	76
1.3.1. Hikmet -----	77
1.3.2. İmam Şâfi'nin Hikmet Anlayışı-----	83
1.3.3. Hikmet Teorisi/Telakkisi Nedeniyle İmam Şâfi'ye Yöneltilen Eleştiriler -----	87
1.3.4. Sünnet-Hikmet Bağlamında İmam Şâfi'ye Yönelik Eleştirilerin Analizi -----	96
1.4. Nesih -----	106
1.4.1. İmam Şâfi'nin Nesih Anlayışı -----	109
1.4.2. İmam Şâfi'nin Nesih Anlayışına Yönelik Eleştiriler ----	112
1.4.3. İmam Şâfi'nin Nesih Anlayışına Yöneltilen Eleştirilerin Analizi -----	118
1.5. İmam Şâfi'nin Sünnet'i Hadise Eşitlediği ve Metin Tenkidi Yapmadığı Eleştirisi (Ahad Haberlere Yaklaşımı)-----	122
1.5.1. Sünnet Lafzının Terimleşme Süreci -----	123
1.5.2. İmam Şâfi'ye Göre Hadislerin Sıhhati İçin Gerekli Olan Şartlar-----	130
1.5.3. Sünnet'i Hadise Eş Değer Gördüğü/İndirgediği Yönünde İmam Şâfi'ye Yöneltilen Eleştiriler -----	136
1.5.4. İmam Şâfi'nin Sünnet'i Hadise Eşitlediği Şeklindeki Eleştirilerin Analizi ve Metin Tenkidi Yaptığına Dair Örnekler	141

İKİNCİ BÖLÜM

İMAM ŞÂFİ'YE YÖNELTİLEN HÜKÜM İSTİNBÂTINA DAİR ELEŞTİRİLER -----	161
2.1. İmam Şâfi'nin Makâsıd Anlayışı ve Ona Yöneltilen Lafızcılık Eleştirileri-----	161
2.1.1. Lafız Mana İlişkisi -----	161
2.1.2. Zâhirî Anlayış ya da Literalizm -----	164
2.1.3. Makâsıd -----	166

2.1.4. İmam Şâfiî'nin Makâsıd-Maslahat Anlayışı ve Onlara Dair Örnekler-----	170
2.1.5. İmam Şâfiî'nin Nassların Maksad ve Gayelerini İhmal Edip Zahire Göre Hüküm Vermesiyle İlgili Eleştiriler-----	176
2.1.6. İmam Şâfiî'nin Makâsıd Anlayışına Yönelik Eleştirilerin Analizi -----	182
2.2. İctihadın Kıyasa Eşitlenmesi Meselesi -----	193
2.2.1. İctihad ve Kıyas -----	193
2.2.2. İmam Şâfiî'ye Göre İctihad ve Kıyas Kavramlarının İlişkisi	195
2.2.3. İmam Şâfiî'ye İctihadı Kıyasa Eşitlediği Yönünde Yapılan Eleştiriler -----	197
2.2.4. İmam Şâfiî'nin İctihadı Kıyasa Eşitlediği Yönündeki Eleştirilerin Analizi -----	200
2.3. Arap ve Kureyş Milliyetçiliği Eleştirisi-----	205
2.3.1. İmam Şâfiî'nin Milliyetçilikle İlgili Görüşleri -----	205
2.3.2. İmam Şâfiî'ye Yönelik Arap ve Kureyş Milliyetçiliği Eleştirisi -----	208
2.3.3. İmam Şâfiî'ye Yönelik Arap Milliyetçili Eleştirilerinin Analizi -----	212
2.3.4. Kureyş'in Fazileti ve Halifeliği Meselesi-----	222
2.3.5. İmam Şâfiî'nin Arap Diline Yaptığı Vurguyla İlgili Eleştiriler-----	231
SONUÇ -----	247
KAYNAKÇA -----	253

ÖN SÖZ

İmam Şâfiî'nin (ö. 204/820) eserleri ve görüşleri fıkıh ilmi açısından önem arz etmektedir. Bu önem fıkıh usûlüyle ilgili ilk eseri yazmış olmasının yanı sıra usûl ilmini sistematik hale getirmesinden de kaynaklanmaktadır. İmam Şâfiî'ye gelinceye kadarki dönemde fakihler, fikhî çalışmalarını bir usûl ve esasa göre yapıyorlardı fakat hüküm istinbâtında kullandıkları kaideleri derli toplu bir şekilde yazılı hale getirmemişlerdi. İmam Şâfiî, İslamî ilimlerde baş gösterebilecek keyfilige set çekmek ve ehil olmayan kişilerin belirli bir prensibe dayanmadan görüşleri sürmelerinin önüne geçmek amacıyla derli toplu bir usûl anlayışı oluşturmaya çalışmıştır. Deyim yerindeyse İmam Şâfiî, fikhî faaliyetlere yol göstermek ve onları bir standarda kavuşturmak istemiştir. O, bu yönde attığı adımlarla İslamî ilimler sahasında yapılacak çalışmaların doğruluğunun ve sıhhatinin ortaya konabilmesini sağlayabilecek bir kıstas oluşturmayı amaçlamıştır. Nitekim yazmış olduğu usûl eserinde İslamî ilimlerde çaba sarf edecek olan kimselerin takip etmesi gereken kaide ve esasları belirlemiştir. Zikri geçen eserinde özellikle Kitap ve Sünnet'i ön plana çıkarmış, ümmetin icmâını öncelikli deliller arasında görmüş, her ne kadar kıyas kavramından kastettiğiyle günümüzde anlaşılan şekli arasında fark olsa da nassların alanını genişletme yolu olan kıyas yönteminin kaidelerini ortaya koymuştur. Dolayısıyla İslamî ilimlerin dayanacağı usûl ve esasları, disiplin altına almış olması ve belirlemiş olduğu yöntemlerin çoğunlukla aşılammış olması, onu önemli bir konuma yerleştirmiştir.

İmam Şâfiî'nin yapmış olduğu fikhî çalışmalarda ortaya koymuş olduğu bir kısım usûl ve ilkeler, bazı araştırmacılar tarafından farklı nedenlerle eleştiri konusu yapılmıştır. Bu bağlamda özellikle İmam Şâfiî'nin Sünnet'in mahiyeti, bağlayıcılığı ve Sünnet-vahiy ilişkisiyle ilgili görüşleri tenkit edilmiştir. Ayrıca icthadı kıyasa eşitleme iddiası, Kureyş ve dolayısıyla Arap milliyetçiliği yaptığı, Arapça'ya kutsiyet atfettiği, nassları zahirine göre yorumlayıp onların maksat ve gayelerini dikkate almadığı, İslamî düşüncenin donuklaşmasına yol açtığı gibi başka konular da söz konusu meselelere eklenmiştir.

Bu çalışma, bir giriş ve iki bölümden oluşmaktadır. Girişte, sonraki bölümlere temel oluşturma amacıyla çalışmanın amacı ve çerçevesi belirlenmeye çalışılmış, sonrasında ise İmam Şafii'nin hayatı ve günümüzde onun görüşleriyle ilgili yapılan çalışmalara değinilmiştir.

Birinci bölümde, İmam Şâfiî'nin nassların bağlayıcılığı, Sünnet'in mahiyeti, Kur'ân'da geçen "hikmet" kelimesiyle ilişkisi, Sünnet'i hadise indirgediği yönündeki eleştiriler ele alınıp değerlendirilmiştir. Ayrıca Sünnet'le yakın ilişkisi nedeniyle onun nesih anlayışıyla ilgili eleştiriler aynı bölüm içerisinde ele alınıp irdelenmiş, konuyla ilgili anlayışı ortaya konmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise İmam Şâfiî'ye yöneltilen nassları yorumlama yöntemi ve icthadı kıyasa eşitlediği, Arap ve Kureyş milliyetçiliği yaptığı yönündeki eleştiriler değerlendirilmiştir.

Rifat YILDIZ